Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Eduskunnan talousvaliokunta

Asiantuntijalausunto
lainsäädäntöjohtaja Sami Kivivasara
11.6.2024

K 2/2024 vp

HALLITUKSEN VUOSIKERTOMUS 2023

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt asiantuntijalausuntoa hallituksen vuosikertomuksesta 2023 (K 2 /2024 vp). Lausuntoa on pyydetty erityisesti talousvaliokunnan toimialaa koskevien lausumien osalta. Esitän lausuntonani seuraavaa.

Hallitus on vuosikertomuksessaan vastannut seuraaviin talousvaliokunnan toimialassa oleviin eduskunnan antamiin lausuntoihin, jotka kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriön toimialaan:

- Valtion erityisrahoitusyhtiön luotto-, takaus- ja pääomasijoitustoiminnasta annetun lain 4 pykälän muuttaminen ja 8 pykälän väliaikainen muuttaminen (HE 57/ 2020 vp – EV 47/2020 vp)
- Sähkömarkkinalain ja sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain 14 pykälän muuttaminen (HE 265/2020 vp – EV 09/2021 vp)
- Sähköhyvityksen ja muiden tukimuotojen toimivuus (HE 324/2022 vp EV 313/2022 vp)
- Lakialoite F2 ja F3 luokkiin kuuluvien pyroteknisten tuotteiden käytön rajoittamiseksi (KAA 11/2019 vp – EK 45/2022 vp)
- Kaivoslain muuttaminen (HE 126/2022 vp – EV 295/2022 vp)

Valtion erityisrahoitusyhtiön luotto-, takaus- ja pääomasijoitustoiminnasta annetun lain 4 pykälän muuttaminen ja 8 pykälän väliaikainen muuttaminen (HE 57/ 2020 vp – EV 47/2020 vp)

Eduskunta on lausumassaan edellyttänyt, että valtioneuvosto seuraa aktiivisesti ja tarkoin valtion erityisrahoitusyhtiön vastuiden kehitysuraa ja laatii talousvaliokunnalle selvityksen sekä tarvittaessa valmistelee lainsäädäntöön muutokset, joilla varmistetaan valtuuksien tarkoituksenmukainen taso ja kehityssuunta viimeistään syysistuntokaudella 2022.

Hallitus on vuosikertomuksessaan antamassaan vastauksessaan kuvannut erityisrahoitusyhtiön luotto-, takaus- ja pääomasijoitustoiminnasta annetun lain mainittujen muutosten taustana ja tarkoituksena olleen varautuminen koronapandemian mukanaan mahdollisesti tuomiin yritysten rahoituksen haasteisiin tai niiden riskeihin.

Eduskunnan lausumaan liittyvinä toiminta työ- ja elinkeinoministeriö on seurannut aktiivisesti Finnveran vastuiden kehittymistä. Finnvera raportoi ministeriölle säännönmukaisesti.

Työ- ja elinkeinoministeriö on eduskunnan talousvaliokunnalle syksyllä

2023 antamassaan asiantuntijalausunnossaan todennut, että kotimaan rahoituksen vastuukannan enimmäismäärän taso olisi tarkoituksenmukaista palauttaa. Muutoksen valmistelun aikatauluun on kuitenkin vaikuttanut koronapandemian jälkeen tulleet ja jatkuneet geopoliittiset ja taloudelliset epävarmuustekijät. Vallitsevista epävarmuuksista johtuen työ- ja elin keinoministeriö totesi lausunnossaan, että syysistuntokaudella 2023 ei alettaisi valmistella lainsäädäntöön muutoksia Finnveran kotimaan rahoituksen enimmäisvastuumäärän muuttamiseksi. Tarkasteluun on tarkoitus palata uudelleen syysistuntokauden 2024 aikana.

Tässä yhteydessä voidaan todeta asiaan välillisesti liittyvänä meneillään oleva lainvalmistelu valtion erityisrahoitusyhtiöstä annetun lain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta. Asiassa on tarkoitus antaa hallituksen esitys eduskunnalle keväällä 2026. Hankkeessa toteutetaan Finnvera Oyj:tä koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus ja vahvistetaan Finnveran vientiä tukevaa roolia ja viennin edistämisen rakenteita.

Sähkömarkkinalain ja sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain 14 pykälän muuttaminen (HE 265/2020 vp – EV 09/2021 vp)

Eduskunta on lausumassaan edellyttänyt, että valtioneuvosto selvittää vaalikauden loppuun mennessä laajapohjaiseen valmisteluun ja kattavaan vaikutusarviointiin perustuen erillisiä linjoja koskevan sääntelyn muutostarpeet energiayhteisöjen toiminnan mahdollistamiseksi tarkoituksenmukaisena osana energiajärjestelmää.

Hallituksen vuosikertomuksessaan antamaa vastausta täydentävä tieto on, että työ- ja elinkeinoministeriö on asettanut huhtikuussa 2024 työryhmän laatimaan ehdotuksen sähkömarkkinalain uudistamiseksi lisääntyvän sähköntuotannon ja kasvavien kulutuksen kuormien integroimiseksi kantaverkkoon ja suurjännitteiseen jakeluverkkoon. Työryhmä luovuttaa ehdotuksena 29.11.2024 mennessä. Tarkastelukohteina ovat ainakin maa- ja merituulivoiman liittäminen suurjänniteverkkoon ja erillisten linjojen rakentamisen sääntely erityisesti uusiutuvan vedyn tuotannon vuoksi. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa keväällä 2025.

Eduskunta on lisäksi edellyttänyt, että työ- ja elinkeinoministeriö seuraa lainmuutosten täytäntöönpanoa ja niiden vaikuttavuutta ja toimittaa tästä eduskunnalle selvityksen seuraavalla vaalikaudella. Työ- ja elinkeinoministeriön jatka tältä osin seurantaa.

Sähköhyvityksen ja muiden tukimuotojen toimivuus (HE 324/2022 vp EV 313/2022 vp)

Eduskunta on edellyttänyt, että valtioneuvosto seuraa ja arvioi sähköhyvityksen ja muiden tukimuotojen toimivuutta sekä ryhtyy kiireellisesti tarvittaviin toimenpiteisiin määräaikaisten sähkösopimusten piirissä olevien kuluttajien aseman kohtuullistamiseksi.

Valtioneuvosto on seurannut erityisesti sähköhyvitysten toimeenpanoa. Myös korjaavia toimia on tehty. Hallitus antoi syksyllä 2023 esityksen laeiksi takautuvasti maksettavasta väliaikaisesta sähköhyvityksestä annetun lain, tuloverolain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain ja Energiavirastosta annetun lain 1 pykälän väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain muuttamisesta (HE 88/2023 vp). Muutoksella varmistettiin, ettei määräaika sähköyhtiöiden korvaushakemuksille muodostu esteeksi sille, että sähköhyvitys saadaan maksettua kaikille siihen oikeutetuille loppukäyttäjille. Lait tulivat voimaan 31.12.2023.

Seurantaa jatketaan vuoden 2024 loppuun saakka.

Korkeahintaisiin määräaikaisiin sähkönmyyntisopimuksiin sitoutuneiden kuluttajien asemasta on tehty selvitys.

Eduskunta on edellyttänyt sellaisten lainsäädännöllisten välineiden valmistelua, joilla kyetään vastaamaan kohtuuttomaan energian hintojen nousuun kuluttajille ja pk-yrityksille nyt laadittuja tukikeinoja paremmin kohdentuen poikkeuksellisessa markkinatilanteessa. Valmistelua on edistettävä työ- ja elinkeinoministeriön johdolla välittömästi.

Sähkön sisämarkkinoita koskevan yhteisen EU-sääntelyn nojalla sähkön vähittäismyynnin hintojen sääntelyä on mahdollista toteuttaa vain hintakriisitilanteissa. Unionin lainsäädännön johdosta valtioneuvostolla ei ole ollut vuoden 2023 aikana edellytyksiä valmistella sähkön vähittäishintojen sääntelyn mahdollistavaa kansallista lainsäädäntöä. Euroopan Unionissa on käsittelyssä sähkömarkkinoiden rakenteiden parantamista koskeviksi sääntelymuutoksiksi hintakriisien tilanteissa.

Työ- ja elinkeinoministeriön on vuoden alussa aloittanut valmistelutyön edellä mainitun EU:n uuden sähkömarkkinadesignin täytäntöönpanemiseksi. Tarkoitus on, että hallituksen esitys annettaisiin vuoden 2024 loppuun mennessä.

Lakialoite F2 ja F3 luokkiin kuuluvien pyroteknisten tuotteiden käytön rajoittamiseksi (KAA 11/2019 vp – EK 45/2022 vp)

Eduskunta on edellyttänyt, että työ- ja elinkeinoministeriö selvittää kattavasti eri vaihtoehtoja ilotuliteturvallisuuden parantamiseksi ja ilotulitehaittojen vähentämiseksi sekä ryhtyy selvitysten johdosta tarvittaviin toimenpiteisiin ja antaa talousvaliokunnalle selvityksen tarkastelun tuloksista.

Työ- ja elinkeinoministeriö on antanut eduskunnan talousvaliokunnalle 22.3.2024selvityksensä ja selvitykseen sisältyvät toimenpide-ehdotukset ilotuliteturvallisuudenparantamisesta ja ilotulitteista aiheutuvien haittojen vähentämisestä.

Kaivoslain muuttaminen (HE 126/2022 vp – EV 295/2022 vp)

Eduskunta on edellyttänyt, että kaivosluvan ja ympäristöluvan yhteensovittamista edistetään. Lupaprosessien yhteensovittamisessa tulee turvata prosessin nopeus, sujuvuus ja ennakoitavuus ympäristötavoitteita vaarantamatta.

Ympäristöllisten lupien, mukaan lukien kaivoslain mukaisten lupien ja ympäristöluvan yhteensovittamista koskeva valmistelutyö on käynnissä. Sähköisen yhden luukun asioinnin jatkokehittäminen tähtää menettelyjen sujuvoittamiseen.

Eduskunta on edellyttänyt, että työ- ja elinkeinoministeriö ja ympäristöministeriö yhteistyössä selvittävät, tulevatko kaivannaisjäteasetuksen mukaiseen jätehuoltosuunnitelmaan sisältyvät toimet riittävästi huomioiduksi jätevakuudessa ja miten jätehuoltosuunnitelma voidaan paremmin huomioida kaivoslupaprosessissa.

Ympäristöministeriössä on aloitettu helmikuussa 2023 säädösvalmisteluhanke kaivannaisjätesääntelyn ja kaivosten ympäristönsuojelulain mukaisen vakuuden kehittämiseksi. Lisäksi alkuvuoteen 2024 mennessä ympäristöministeriön toimesta laaditaan uusi Jätevakuusopas. Kaivostoimintaan kohdistuvien vakuuksien kehittäminen jatkuu työ- ja elinkeinoministeriön ja ympäristöministeriön yhteistyönä.
Eduskunta on edellyttänyt, että valtioneuvosto seuraa ja arvioi kaivoslain ja muun lainsäädännön kansallista turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskevan sääntelyn toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä valmistelee muutosehdotukset sääntelyn kattavuuden turvaamiseksi. Eduskunta on edellyttänyt myös, että uudistuksen toimivuuden ja vaikutusten arviointia ympäristönsuojelun tason parantamiseen, kaivosten toimintaedellytyksiin sekä paikalliseen hyväksyttävyyteen ja vaikuttamismahdollisuuksiin.

Tarkoitus on, että kaivoslain muutosten toimivuutta ja vaikutuksia arvioidaan kolmen vuoden kuluttua lain voimaantulosta (1.6.2023).